

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2022.02.10>

dr Adam WRÓBEL

<http://orcid.org/0000-0002-9315-0213>

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

e-mail: a.wrobel@ujd.edu.pl

Służba w obcym wojsku – w perspektywie występku z art. 141 § 1 k.k.

Streszczenie

Przedmiotem badawczym są znamiona występku określonego w art. 141 § 1 k.k. [Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2345 z późn. zm.); tu i dalej k.k.]. Analiza koncentruje się na: przedmiocie ochrony, podmiocie sprawczym, formach czynu, warunkach formalnych zgody na podjęcie służby wojskowej, materii pojęć używanych w art. 141 § 1 i 3 k.k. Poruszony zostaje także aspekt historyczny instytucji, kwestia zgody na przyjęcie służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, o której mowa w przepisach ustawy z 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny; itd.; wysunięty zostaje postulat *de lege ferenda*, aby nadać art. 141 § 3 k.k. (który to przepis zawiera dekryminalizację czynu z art. 141 § 1 k.k.) następujące brzmienie: „nie popełnia przestępstwa określonego w § 1 obywatel polski będący równocześnie obywatelem innego państwa, jeżeli zamieszkuje na jego terytorium i pełni służbę wojskową w ramach jego struktur”. Konkluzje wiodą – między innymi – do pełniejszego zrozumienia pojęć „obce wojsko”, „obca organizacja wojskowa”, „obowiązki wojskowe”, a także do stwierdzenia, że przestępstwo to ma charakter indywidualny właściwy, trwały, formalny, umyślny możliwy do zrealizowania w alternatywnie obydwu postaciach zamiaru, penalizowany w stadium usiłowania oraz dokonania.

Słowa kluczowe: występki służby w obcym wojsku, podjęcie służby w obcym wojsku.

Wprowadzenie

Podjętym naukowym problemem badawczym jest prawnokarna kwestia służby obywatela polskiego w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej, ujęta jako występki w art. 141 § 1 Kodeksu karnego¹. Narracja – wsparta

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2345 z późn. zm.) [dalej: k.k.].

o poglądy doktrynalne, jurydyczne oraz słownikowe rozumienie używanych przez ustawodawcę pojęć – wiedzy przez obszary przedmiotu ochrony, historii instytucji, podmiotu sprawczego, form czynu, warunków formalnych zgody na podjęcie służby wojskowej, dekryminalizacji z art. 141 § 3 k.k., materii pojęć: obce wojsko, obca organizacja wojskowa, obowiązki wojskowe. Przeprowadzona analiza pozwala na wyjaśnienie kwestii związanych z poruszonym zagadnieniem oraz wysunięcie postulatu *de lege ferenda*.

1. Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony art. 141 § 1 k.k. jest obronność państwa, a także dynamizujący ją, określony ustawą, konstytucyjny obowiązek obrony Ojczyzny spoczywający na obywatelu polskim. Obowiązek ten wynika z art. 85 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej². Podlegają mu obywatele polscy, którzy są zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia do wykonywania tego obowiązku. Natomiast obywatel polski, który jest równocześnie obywatelem innego państwa nie podlega obowiązkowi obrony, jeżeli stale zamieszkuje poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej (art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny³). Obowiązek obrony uwzględnia nadto przekonania i zasady moralne, którymi kieruje się obywatel polski⁴, a także sytuacje, w których posiada on zgodę właściwego organu na pełnienie obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej⁵.

W przypadkach służby obywatela polskiego w wojsku obcym, pojawić się może kolizja obowiązków itd.⁶ W konkretnej sytuacji okazać się może, że czyn,

² Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) [dalej: Konst. RP]. Por. P. Kozłowska-Kalisz, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2022, kom. do art. 141, teza 1.

³ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2022 r. poz. 655) [dalej: obr.Ojcz.].

⁴ Jak stanowi art. 85 ust. 3 Konst. RP: „Obywatel, któremu przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na odbywanie służby wojskowej, może być obowiązany do służby zastępczej na zasadach określonych w ustawie”.

⁵ Co wynika z art. 141 § 1 k.k.

⁶ Jak zauważa Z. Cwiąkański, „przedmiotem ochrony w przypadku przestępstwa z art. 141 są interesy obronne Rzeczypospolitej Polskiej. Szczególny charakter służby wojskowej, składana przysięga na wierność ojczyźnie powodują, że nie jest możliwe równoczesne spełnianie tych obowiązków wobec dwóch lub więcej krajów, które w razie wojny mogą stać się przeciwnikami. Chodzi o uniknięcie konfliktu sumienia, wobec którego z państw jego obywatel ma być lojalny”; Z. Cwiąkański, [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1: *Komentarz do art. 117–211a*, Warszawa 2017, kom. do art. 141, teza 3. A. Marek podnosi, że „artykuł 141 § 1 zabrania obywatelom polskim przyjmowania obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej bez zgody właściwego organu. Wiąże się to z ciężącym na obywatelach polskich obowiązkiem obrony Rzeczypospolitej Polskiej, który może pozostawać w kolizji ze służbą w obcym wojsku”; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, kom. do art. 141, teza 1.

mimo że sprawca wypełniłby znamiona określone w art. 141 § 1 k.k., nie byłby jednak przestępstwem. Tylko dla przykładu warto przypomnieć, że jednym z warunków *sine qua non* zaistnienia przestępstwa jako takiego jest to, aby był to czyn którego szkodliwość społeczna jest wyższa niż znikoma⁷, na co wskazuje treść art. 1 § 2 k.k. Niemniej sytuacje odnoszące się do miarkowania społecznej szkodliwości konkretnego czynu oceniać należy – co oczywiste – indywidualnie, albowiem również i odpowiedzialność karna konkretnego sprawcy jest odpowiedzialnością indywidualną. Jak *verba legis* stanowi art. 115 § 2 k.k.:

przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd bierze pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia.

Sąd Najwyższy wskazuje:

Dokonując wartościowania okoliczności determinujących stopień szkodliwości społecznej czynu będącego przedmiotem procesu karnego sąd powinien rozważyć, które z przesłanek wymienionych w art. 115 § 2 k.k. występują w konkretnej sprawie, przeprowadzić pogłębioną analizę każdej z nich, uwzględnić ich znaczenie w istniejących realiach i dokonać oceny, które z tych okoliczności zwiększają stopień tej szkodliwości, a które ten stopień zmniejszają⁸.

Na takich samych zasadach, jak w przypadku każdego innego przestępstwa, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej może zastosować względem konkretnego sprawcy akt łaski⁹, który – jak wskazuje Trybunał Konstytucyjny – przyjąć może postać amnestii indywidualnej albo abolicji indywidualnej¹⁰. W ramach ustawy w konkretnych sytuacjach względem sprawców konkretnego przestępstwa *in genere*, w tym także przestępstwa z art. 141 § 1 k.k., istnieje ewentualna – *de lege*

⁷ Sympliczując, jak zauważa Sąd Najwyższy: „ustalenie, że konkretny czyn jest społecznie szkodliwy w znikomym stopniu nie pomniejsza wartości dobra chronionego, lecz jest wyrazem oceny, iż dobro to naruszone zostało w niewielkim stopniu”; wyrok SN z dnia 4 października 2002 r., V KKN 199/01, LEX, nr 56829.

⁸ Postanowienie SN z dnia 14 listopada 2017 r., V KK 119/17, LEX, nr 2418095. W doktrynie wyraża się pogląd pozytywnie oceniający przytoczoną wypowiedź Sądu Najwyższego przedstawioną w ww. postanowieniu; zob. M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2022, kom. art. 115 § 2, teza 11.

⁹ Nie tyczy się on jednak osób skazanych przez Trybunał Stanu, jak określa art. 139 Konst. RP.

¹⁰ „Co do zasady, prawo łaski może przybrać postać amnestii indywidualnej – uwolnienia osoby prawomocnie skazanej od odbycia zasądzonej kary (akt łaski *sensu stricto*) albo abolicji indywidualnej – odstąpienia od ścigania domniemanego sprawcy (który do czasu zapadnięcia prawomocnego wyroku jest – formalnie – osobą niewinną). Innymi słowy, akt łaski *sensu stricto* dotyczy kary prawomocnie orzeczonej, natomiast akt abolicji (choćby nawet formalnie mieścił się w prawie łaski, co właśnie jest istotą rozpatrywanej sprawy) jest przeszkodą do jej wymierzenia”; wyrok TK z dnia 17 lipca 2018 r. K 9/17, LEX, nr 2518248. Por. P. Czarny, [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, LEX/el. 2021, kom. do art. 139, teza 2.

ferenda – możliwość zastosowania abolicji lub amnestii o charakterze generalnym¹¹. Jak zauważa P. Daniluk: „abolicja, tak samo jak amnestia, jest aktem o charakterze generalnym, a zatem skierowana jest do określonej kategorii osób indywidualnie nieoznaczonych”¹².

2. Historia instytucji

Przestępstwo to ujmowane było – począwszy od 1932 r. – w szeregu przepisach prawno-karnych.

— W art. 101 Kodeksu karnego z 1932 r.¹³, noszącego brzmienie:

§ 1 Kto, będąc obywatelem polskim, przyjmuje obowiązki w wojsku nieprzyjacielskim lub takich obowiązków nie porzuca, choćby przez wstąpienie do obcego wojska uzyskał obce obywatelstwo, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10.

§ 2 Jeżeli sprawca bierze udział w działaniach wojennych przeciw Państwu Polskiemu, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 10 lub dożywotnio albo karze śmierci.

Artykuł ten uchylony został 1 stycznia 1970 r., przepisem art. IV pkt 1 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. przepisy wprowadzające Kodeks karny¹⁴.

— W art. 177 ustawy z dnia 9 kwietnia 1938 r. o powszechnym obowiązku wojskowym¹⁵, który to przepis *verba legis* stanowił:

Kto, będąc obywatelem polskim, przyjmuje bez zgody polskiej władzy obowiązki w wojsku obcym lub w obcej organizacji wojskowej – podlega karze więzienia do lat 5 lub aresztu.

Przepis ten utracił moc wraz z całością materii ustawy w której został sprecyzowany, na mocy art. 112 ustawy z dnia 4 lutego 1950 r. o powszechnym obowiązku wojskowym, która weszła w życie – wedle art. 113 ob.wojsk. – po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia¹⁶.

¹¹ Jak wskazuje L. Gardocki, „amnestia w odróżnieniu do ułaskawienia, jest aktem generalnym, przewidującym złagodzenie lub darowanie kar za popełnione przestępstwa w określonych kategoriach spraw wyodrębnionych na podstawie kryteriów typów przestępstw, kategorii sprawców, rodzaju i wysokości orzeczonych kar lub też opierając się na tych kryteriach stosowanych łącznie”; szerzej L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2021, s. 216. Abolicja jak zauważa R.A. Stefański, „polega na przebaczeniu i puszczeniu w niepamięć określonych czynów. Z punktu widzenia prawa karnego materialnego oznacza uchylenie karalności, a z procesowego – niemożliwość wszczęcia postępowania karnego i umorzenie już wszczętego”; szerzej R.A. Stefański, *Prawo karne materialne. Część ogólna*, Warszawa 2008, s. 386.

¹² P. Daniluk, *Amnestia i jej konstytucyjne uwarunkowania*, „Przegląd Sejmowy” 2014, nr 3, s. 45. Zob. szerzej odnośnie abolicji i amnestii P. Daniluk, op. cit., s. 45–48.

¹³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1932 r. Nr 60, poz. 571).

¹⁴ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. z 1969 r. Nr 13, poz. 95).

¹⁵ Ustawa z dnia 9 kwietnia 1938 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. z 1938 r. Nr 25, poz. 220) [dalej: ob.wojsk.].

¹⁶ Ustawa z dnia 4 lutego 1950 r. o powszechnym obowiązku wojskowym, która weszła w życie (Dz. U. z 1950 r. Nr 6, poz. 46). Por. M. Flemming, J. Wojciechowska, [w:] A. Wąsek, R. Za-

- W przepisie art. 91 Kodeksu Karnego Wojska Polskiego z 1944 r.¹⁷, przyjmując nieco inne, następujące brzmienie –

§ 2 Kto, będąc obywatelem polskim, dobrowolnie przyjmuje obowiązki w wojsku nieprzyjacielskim, choćby przez wstąpienie do obcego wojska uzyskał obce obywatelstwo, podlega karze więzienia.

§ 3 Jeśli sprawa bierze udział w działaniach wojennych przeciw Państwu Polskiemu, podlega karze śmierci.

Artykuł ten uchylony został 1 stycznia 1970 r. przepisem art. IV pkt 3 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny¹⁸.

- W art. 143 ust. 1 ustawy z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym¹⁹, który to przepis określał, że „Kto, będąc obywatelem polskim, przyjmuje bez zgody właściwej polskiej władzy obowiązki w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej, podlega karze więzienia do lat 10”²⁰; w przypadku, gdy sprawca dopuszczał się tego przestępstwa w czasie mobilizacji lub wojny podlegał – wedle art. 146 tejże ustawy – karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 lub dożywotnio albo karze śmierci; następnie treść ww. art. 143 ust. 1 i 2 umiejscowiona została w stanie merytorycznie niezmienionym w art. 149 tekstu jednolitego tej ustawy z 1963 r.²¹; również odpowiednio w ust. 1 i 2; i podobnie, jeśli sprawca dopuścił się tego przestępstwa w czasie mobilizacji lub wojny, podlegał karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 lub dożywotnio albo karze śmierci, co – po wskazanym ujednoczeniu tekstu ustawy – określał art. 152. Tenże przepis wraz z wszelkimi uregulowaniami tej ustawy²² został uchylony na mocy art. 213 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej²³.
- W art. 192 obow. obr., który przybrał brzmienie –

włocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–121*, t. 1, Warszawa 2010, kom. do art. 141, teza 1.

¹⁷ Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 września 1944 r. Kodeks Karny Wojska Polskiego (Dz. U. z 1944 r. Nr 6, poz. 27).

¹⁸ Dz. U. z 1969 r., Nr 13, poz. 95.

¹⁹ Ustawa z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. z 1959 r. Nr 14, poz. 75).

²⁰ Ust. 2 tego przepisu odnosił się do werbunku do wojska lub organizacji wojskowej obcej, stanowiąc: „Tej samej karze podlega, kto werbuje obywateli polskich lub przebywających w Polsce obywateli obcych do służby w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej” (Dz. U. z 1959 r. Nr 14, poz. 75).

²¹ Ustawa z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (t.j. Dz. U. z 1963 r. Nr 20, poz. 108).

²² T.j. Dz. U. z 1963 r. Nr 20, poz. 108.

²³ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (po zmianie z dnia 9 grudnia 1991 r. tytuł w brzmieniu „Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej”) (Dz. U. z 1967 r. Nr 44, poz. 220) [dalej: obow. obr.].

- ust. 1 Obywatel polski, który przyjmuje bez zgody właściwego organu obowiązki w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej, podlega karze więzienia do lat 10.
- ust. 3 Kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1 lub 2 w czasie stanu bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa Państwa albo w czasie mobilizacji lub wojny, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci.

Przepis art. 192 obowiązywał do 5 sierpnia 1979 r.

- Na mocy zmiany ustawy obow. obr. z dnia 6 sierpnia 1979 r.²⁴ przepis typizujący rzeczony przestępstwo został umiejscowiony – przy zmienionej postaci kwalifikowanej formy przestępstwa²⁵ – w art. 228 obow. obr.
- W wersji ustawy obow. obr. z dnia 11 lutego 1984²⁶ zawarty został w niezmienionej treści – jak bezpośrednio powyżej – w art. 235.
- W wersji ustawy obow. obr. z dnia 30 sierpnia 1988 r.²⁷, tracąc dotychczasową lokację, analizowane przestępstwo umiejscowione zostało w art. 243; w stosunku do poprzedniej wersji zaszła zmiana w zagrożeniu ustawowym, w którym wskazano, że jego sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.
- Wedle zmiany z dnia 9 grudnia 1991 r. poczynionej w ustawie obow. obr.²⁸ – nadającej także w art. 1 pkt 1 tejże ustawie nowy tytuł w brzmieniu „Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej”, przepis art. 243, typizujący owo przestępstwo, otrzymał nowe brzmienie

- ust. 1 Obywatel polski, który przyjmuje bez zgody właściwego organu obowiązki w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.
- ust. 2 Kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1 w czasie mobilizacji lub wojny, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci.
- ust. 3 Nie popełnia przestępstwa, o którym mowa w ust. 1 i 2, obywatel polski będący równocześnie obywatelem innego państwa, jeżeli zamieszkuje na jego terytorium i odbywa (pełni) tam służbę wojskową.
- ust. 4 Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia zasady i tryb postępowania oraz organy właściwe w sprawach udzielania zgody na przyjmowanie przez obywateli polskich obowiązków w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej.

- W tekście jednolitym ustawy obow. obr. z 22 stycznia 1992 r.²⁹, przepis ten został praktycznie w niezmienionej formie w stosunku do poprzednika (zaszły w stosunku do poprzedniej wersji drobne zmiany dotyczące znaków interpunkcyjnych w ust. 4³⁰) zamieszczony w art. 237, tracąc oczywiście jed-

²⁴ Obow. obr. (t.j. Dz. U. z 1979 r. Nr 18, poz. 111).

²⁵ Przepis ten otrzymał naówczas następujące brzmienie: „Kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1 lub 2 w czasie mobilizacji lub wojny, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci” – T.j. Dz. U. z 1979 r. Nr 18, poz. 111.

²⁶ Obow. obr. (t.j. Dz. U. z 1984 r. Nr 7, poz. 31).

²⁷ Obow. obr. (t.j. Dz. U. z 1988 r. Nr 30, poz. 207).

²⁸ Obow. obr. (Dz. U. z 1991 r. Nr 113, poz. 491).

²⁹ Obow. obr. (t.j. Dz. U. z 1992 r. Nr 4, poz. 16).

³⁰ Ust. 4 stanowi wprost: „Rada Ministrów określa, w drodze rozporządzenia, zasady i tryb postępowania oraz organy właściwe w sprawach udzielania zgody na przyjmowanie przez obywateli

nocześnie swoje wcześniejsze umiejscowienie. Tenże art. utracił 1 września 1998 r. moc na podstawie art. 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny³¹. Art. 3 *expressis verbis* stanowił, że

§ 1 Z dniem wejścia w życie Kodeksu karnego tracą moc przepisy dotyczące przedmiotów w tym kodeksie unormowanych, chyba że przepisy tej ustawy stanowią inaczej.

§ 2 Przepisu § 1 nie stosuje się do ustaw, które weszły w życie po dniu 6 czerwca 1997 r.

- Współcześnie, od wejścia w życie Kodeksu karnego z 1997 r. dnia 1 września 1998 r. na mocy art. 1 w zw. z art. 3 § 1 ustawy z 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny³², przestępstwo to umiejscowione zostało w art. 141 § 1 k.k. Zgodnie z tym przepisem „Kto, będąc obywatelem polskim, przyjmuje bez zgody właściwego organu obowiązki wojskowe w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”. Art. 141 § 3 k.k. stanowi, że „Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1 obywatel polski będący równocześnie obywatelem innego państwa, jeżeli zamieszkuje na jego terytorium i pełni tam służbę wojskową”³³.

3. Podmiot sprawczy i formy czynu

Przestępstwo określone w art. 141 § 1 k.k. popełnić może wyłącznie sprawca posiadający specyficzną cechę. Tzn. w tym przypadku taki, którego podmiotowość warunkowana jest posiadaniem przezeń obywatelstwem polskim, a nadto nie posiadaniem zgody właściwego organu na podjęcie obowiązków wojskowych

polskich obowiązków w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej” –T.j. Dz. U. z 1992 r. Nr 4, poz. 16.

³¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 554).

³² Art. 3 § 1 stanowi: „Z dniem wejścia w życie Kodeksu karnego tracą moc przepisy dotyczące przedmiotów w tym kodeksie unormowanych, chyba że przepisy tej ustawy stanowią inaczej”. W kontekście wspomnianego w tekście art. 237 obow. obr. brak jest odmiennego ustanowienia ustawowego.

³³ Por. co do kontekstu historycznego omawianego przestępstwa J. Kulesza, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1: *Komentarz do artykułów 117–221*, Warszawa 2017, kom. do art. 141, teza 6 oraz M. Ścibor, *Udzielanie zgody obywatelowi polskiemu na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2011, nr 2, s. 22–25 oraz J. Koredczuk, *Odpowiedzialność karna obywatela polskiego za służbę w obcym wojsku w świetle polskich XX-wiecznych kodyfikacji karnych*, [w:] E. Kozerska, P. Sadowski, A. Szymański (red.), *Wojna i pokój. Wybrane zagadnienia prawno-historyczne*, Opole 2013, s. 279–287. Art. 141 § 2 k.k. typizuje przestępstwo przyjęcia obowiązków w zakazanej przez prawo międzynarodowe wojskowej służbie najemnej (*verba legis* przepis ten stanowi: „Kto przyjmuje obowiązki w zakazanej przez prawo międzynarodowe wojskowej służbie najemnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8”), niemniej zagadnienie to pozostaje poza podejmowanym przedmiotem badawczym.

w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej. Penalizacja jest także wyłączona – zgodnie z art. 141 § 3 k.k. – w sytuacji, gdy obywatel polski jest również obywatelem innego państwa, na terytorium którego zamieszkuje i pełni tam służbę wojskową. Jest to zatem przestępstwo indywidualne właściwe, gdzie szczególna cecha sprawcy jest, w przypadku realizacji jego znamion, jednym z warunków karalności. Osoba nie posiadająca obywatelstwa polskiego, cudzoziemiec lub bezpaństwowiec – co trafnie zauważa S. Hoc – „choćby stale zamieszkiwali w Polsce, nie mogą być podmiotem tego przestępstwa”³⁴. Co oczywiste – dotyczy się to także cudzoziemców (obywateli innych państw niż państwo polskie i nie posiadających obywatelstwa polskiego) lub bezpaństwowców (inaczej apatrydów) – *in globo* – jakichkolwiek osób nie posiadających obywatelstwa polskiego zamieszkających poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. J. Kulesza wskazuje, że

nie ma znaczenia, czy sprawca w chwili przyjęcia obowiązków wojskowych posiadał obywatelstwo polskie, czy nabył je w trakcie ich wykonywania. Wystarczy, że w czasie wykonywania obowiązków wojskowych posiadał on w którymś momencie obywatelstwo polskie. Zatem również utrata obywatelstwa polskiego już po przyjęciu obowiązków wojskowych nie ma znaczenia dla jego odpowiedzialności karnej³⁵.

Dla bytu omawianego przestępstwa obojętnym jest, czy sprawca przyjmuje obowiązki wojskowe w wojsku lub organizacji wojskowej obcego państwa, z którym Rzeczpospolitą Polską łączą stosunki dobrosąsiedzkie (np. zawarte sojusze wojskowe czy ekonomiczne) czy też nie (np. nałożone sankcje ekonomiczne, zerwane stosunki dyplomatyczne).

Ustawa z 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim³⁶ określa zasady, warunki oraz tryb nabywania i utraty obywatelstwa polskiego, potwierdzania jego posiadania lub utraty, a także właściwość organów w tych sprawach (art. 1 ob.pol.). Obywatelstwo polskie nabywa się: z mocy prawa; przez nadanie obywatelstwa polskiego; przez uznanie za obywatela polskiego; przez przywrócenie obywatelstwa polskiego (art. 4 ob.pol.). Natomiast jego utrata może nastąpić *de lege lata* jedynie przez zrzeczenie. Jak stanowi art. 46 ob.pol., „obywatel polski, który zrzeka się obywatelstwa polskiego, traci obywatelstwo polskie po uzyskaniu zgody Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego”. Pomimo że:

³⁴ S. Hoc, *O penalizacji służby w obcym wojsku*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2005, nr. 1, s. 188.

³⁵ J. Kulesza, op. cit., kom. do art. 141, teza 15. Jako przykład możliwości uzyskania obywatelstwa przez służbę w obcy wojsku przywołać można amerykański program „Citizenship Through Military Service” (zob. Z. Nowak, *Uwarunkowania prawne i faktyczne w zakresie możliwości pełnienia służby wojskowej przez absolwentów polskich studiów prawniczych jako Judge Advocates w the United States Armed Forces Judge Advocate General’s Corps (JAGC) – korpucie służby prawnej Sił Zbrojnych Stanów Zjednoczonych*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2017, nr 4, s. 25); zob. strona internetowa U.S. Citizenship and Immigration Services, *Naturalization Through Military Service*, <https://www.uscis.gov/military/naturalization-through-military-service>, [dostęp: 23.03.2022].

³⁶ Ustawa z 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 465 z późn. zm.) [dalej: ob.pol.].

- obywatel polski posiadający równocześnie obywatelstwo innego państwa ma wobec Rzeczypospolitej Polskiej takie same prawa i obowiązki, jak osoba posiadająca wyłącznie obywatelstwo polskie (art. 3 ust. 1 ob.pol.), a także
- obywatel polski nie może wobec władz Rzeczypospolitej Polskiej powoływać się ze skutkiem prawnym na posiadane równocześnie obywatelstwo innego państwa i na wynikające z niego prawa i obowiązki (art. 3 ust. 2 ob.pol.); to jednak ustawodawca w art. 141 § 3 k.k. ustanawia pewien wyjątek od tychże zasad. W perspektywie tego przepisu, nie popełnia przestępstwa określonego w art. 141 § 1 k.k. obywatel polski, który jednocześnie: jest obywatelem innego państwa niż Rzeczypospolita Polska i zamieszkuje na terytorium owego innego państwa i pełni na jego rzecz (ustawodawca używa wyrażenia „i pełni tam”) służbę wojskową³⁷. Należy częściowo porzucić *stricte* literalną wykładnię wyrażenia użytego w art. 141 § 3 k.k. „pełni tam służbę wojskową”, mogłaby ona wskazywać – co byłoby nieco absurdalne – że przestępstwa nie popełnia tylko służący „w tym państwie”, tzn. tylko na jego terytorium. *Ratio legis* przepisu wydaje się przemawiać za tym, aby rozumieć to jak powyżej, jako „pełnienie na rzecz tego państwa służby wojskowej”, np. podczas realizowania misji pokojowych poza jego terytorium, stacjonowania na terytorium państwa sojuszniczego itd.

Wyjątek od reguły z art. 3 ust. 1 i 2 ob.pol., zawarty w art. 141 § 3 k.k., potwierdza także poniekąd treść art. 665 ust. 4 obr.Ojcz., określając, że uzyskiwanie zgody na przyjęcie służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej (o której mowa także w art. 665 ust. 1 obr.Ojcz) nie dotyczy obywateli polskich będących jednocześnie obywatelami innego państwa, jeżeli stale zamieszkują na jego terytorium i zamierzają przyjąć służbę w siłach zbrojnych lub organizacji wojskowej tego państwa. Nie ma wówczas legalnych przeszkód, aby osoby takie pełniły służbę wojskową, czy to wynikłą chociażby z: a) rekrutacji i naboru „ochotników”, czy b) poboru o charakterze obowiązkowym. Dla przykładu, jak podaje S. Hoc,

według art. 12a Konstytucji RFN mężczyźni po ukończeniu 18. roku życia mogą być zobowiązani do służby w siłach zbrojnych, w Federalnej Straży Granicznej albo w formacjach obrony cywilnej. Dlatego też obywatel polski w wieku poborowym, zamieszkujący w terenie RFN i posiadający obywatelstwo niemieckie (na podstawie art. 116 Konstytucji RFN) może zostać zobowiązany do odbycia w tym kraju służby wojskowej³⁸.

Dekryminalizacja określona w art. 141 § 3 k.k. zależna jest również, co zostało już wspomniane, od „zamieszkania” podmiotu. Zgodnie z ujęciem Kodeksu cywilnego³⁹ miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest: miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu (art. 25 k.c.). Kodeks cywilny jest

³⁷ Por. P. Kozłowska-Kalisz, op. cit., kom. do art. 141, teza 2 i 8 oraz S. Hoc, [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, kom. do art. 141, teza 3.

³⁸ S. Hoc, [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021, kom. do art. 141, pkt C.

³⁹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1740 z późn. zm.) [dalej: k.c.].

ustawą podstawową⁴⁰, jeśli chodzi o ujęcie pojęcia „miejsca zamieszkania”, toteż zasadne jest, aby wykładnię tegoż – również w kontekście art. 141 § 3 k.k. – czynić w oparciu o przywołany przepis cywilistyczny.

Analizowany czyn zabroniony jest występkiem, który może być zrealizowany wyłącznie umyślnie, albowiem ustawodawca nie przewiduje nieumyślnej formy jego popełnienia. Umyślność może być związana z obydwojema postaciami zamiaru, tzn. a) zamiarem bezpośrednim, gdy sprawca chce przyjąć bez zgody właściwego organu obowiązki wojskowe w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej, albo b) zamiarem ewentualnym, gdy sprawca przewiduje możliwość przyjęcia – i na to się godzi – bez zgody właściwego organu, obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej. W doktrynie występują głosy wskazujące zarówno na możliwość popełnienia omawianego przestępstwa w – alternatywnie – dwu postaciach zamiaru, co jest poglądem mniejszościowym⁴¹ bądź tylko w zamiarze bezpośrednim, który to pogląd jest dominującym⁴².

Dla zrealizowania omawianego przestępstwa nie jest konieczne nastąpienie jakiegokolwiek skutku (np. uzyskania danego stopnia w obcym wojsku). Omawiane przestępstwo ma charakter formalny. Innymi słowy jest przestępstwem z narażenia abstrakcyjnego dobra prawnego, będącego przedmiotem ochrony przepisu. W jego przypadku penalizowane jest wyłącznie określone, zdefiniowane w przepisie art. 141 § 1 k.k., zachowanie się. Zachowanie, które trwa, jest rozciągnięte w czasie, co świadczy o tym, że występki ten jest, *idem per idem*, przestępstwem trwałym. Trwa od momentu rozpoczęcia akcji przestępnej (przyjęcia bez zgody właściwego organu obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej) do momentu jej zaprzestania, uzyskania obywatelstwa innego państwa i rozpoczęcia zamieszkiwania na jego terytorium albo uzyskania zgody właściwego organu na pełnienie obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej. Szczególny czas popełnienia (np. czas trwającej mobilizacji, stan wojenny, stan wyjątkowy) czy szczególne miejsce tego przestępstwa (np. ze względu na miejsce werbunku w Polsce czy kraju pełnienia służby wojskowej⁴³) są dla bytu omawianego przestępstwa obojętne, podobnie jak to, czy przyjmując obowiązki, sprawca otrzymywał ekwi-

⁴⁰ Por. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2012, rozdział XIX, podrozdz. 4.

⁴¹ Zob. A. Kamieński, [w:] O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2006, kom. do art. 141, teza 5 oraz J. Kulesza, op. cit., kom. do art. 141, teza 46.

⁴² Zob. J. Piórkowska-Flieger, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016, kom. do art. 141, teza 5 oraz S. Hoc, [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, kom. do art. 141, teza 4 oraz P. Kozłowska-Kalisz, op. cit., kom. do art. 141, teza 9 oraz Z. Cwiąkański, op. cit., kom. do art. 141, teza 15 oraz S. Hoc, [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, kom. do art. 141, pkt E oraz S. Hoc, [w:] L. Gardocki (red.), *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym. System prawa karnego*, t. 8, Warszawa 2018, s. 148 oraz S. Hoc, *O penalizacji...*, s. 188.

⁴³ Pod. A. Kamieński, op. cit., kom. do art. 141, teza 7.

walent pieniężny lub rzeczowy czy też go nie otrzymywał⁴⁴, czy otrzymał jakąkolwiek korzyść majątkową lub osobistą, czy działał kierunkowo dla osiągnięciem pewnego celu, czy kierowany był konkretną pobudką lub motywem.

Na bezskutkowość, indywidualność i umyślność czynu określonego w art. 141 § 1 k.k. wskazuje się również w doktrynie⁴⁵.

W kontekście form stadialnych omawianego przestępstwa:

- a) przygotowanie nie jest karalne, ponieważ ustawodawca tego nie przewiduje. Przygotowanie jest bowiem karalne jedynie wówczas, gdy ustawa tak stanowi (art. 16 § 2 k.k.);
- b) usiłowanie jest karalne. Postać udolna usiłowania ma miejsce, gdy obywatel polski ma zamiar i swoim zachowaniem bezpośrednio zmierza do przyjęcia bez zgody właściwego organu obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej, co jednak nie następuje (np. nie zostaje dopuszczony do służby, o którą się ubiega, w obcej organizacji wojskowej ze względu na niezaliczenie badania sprawności fizycznej kwalifikującego ostatecznie do służby). Postać nieudolna usiłowania ma miejsce, gdy obywatel polski ma zamiar i swoim zachowaniem bezpośrednio zmierza do przyjęcia bez zgody właściwego organu obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej, lecz nie uświadamia sobie, że dokonanie tego jest niemożliwe ze względu na brak przedmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego (np. obca organizacja wojskowa, do której sprawca aplikował i w której miał podjąć bezzwłocznie, bezpośrednio służbę, została rozwiązana) lub ze względu na użycie środka nie nadającego się do popełnienia czynu zabronionego (np. gdy końcowym i ostatecznym warunkiem podjęcia służby w obcej organizacji wojskowej było złożenie odpowiednich dokumentów we właściwej formie, której sprawca podczas ich złożenia nie zachował);
- c) dokonanie jest karalne, na co wprost wskazuje forma, w której przepis został zredagowany i co tym samym określa ustawodawca, ujmując znamiona czynu z art. 141 §1 k.k.

4. Zgoda na podjęcie służby – warunki formalne.

Wedle art. 665 ust. 1 obr.Ojcz., obywatel polski może przyjąć służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej za zgodą Ministra Obrony Narodo-

⁴⁴ Co trafnie zauważa D. Szeleszczuk, [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021, kom. do art. 141, teza 13.

⁴⁵ Zob. P. Kozłowska-Kalisz, op. cit., kom. do art. 141, teza 9 oraz A. Kamiński, op. cit., kom. do art. 141, teza 3, 4 i 5 oraz M. Flemming, J. Wojciechowska, op. cit., kom. do art. 141, teza 4, 13, 15 oraz S. Hoc, [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny...*, kom. do art. 141, teza 3 i 4 oraz Z. Ćwiąkalski, op. cit., kom. art. 141, teza 4, 9, 15 oraz A. Ziółkowska, [w:] V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020, kom. do art. 141, teza 5, 16, 17 oraz S. Hoc, [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, kom. do art. 141, pkt C, D, E, oraz S. Hoc, [w:] L. Gardocki (red.), *Przestępstwa przeciwko...*, kom. do art. 141, teza 144 i 148 oraz J. Koredczuk, op. cit., s. 285, 287 i 289 oraz S. Hoc, *O penalizacji...*, s. 183, 188.

wej⁴⁶. Przepis ten wiąże się z normą sankcjonowaną z art. 141 § 1 k.k., gdzie brak takiej zgody – co było już mówione – stanowi warunek penalizacji.

Zgoda taka winna spełniać pewne warunki formalne. Udziela się jej wyłącznie na pisemny wniosek obywatela polskiego, który zamierza przyjąć służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, złożony do Ministra Obrony Narodowej (art. 665 ust. 3 obr.Ojcz.)⁴⁷. Zarówno udzielenie zgody, jak i odmowa jej udzielenia następuje w drodze decyzji administracyjnej (art. 668 ust. 3 obr.Ojcz.). Obywatelowi polskiemu podlegającemu obowiązkowi obrony może być udzielona zgoda na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej tylko w przypadku, gdy ma uregulowany stosunek do służby wojskowej, nie jest żołnierzem w czynnej służbie wojskowej oraz nie posiada przydziału mobilizacyjnego, pracowniczego przydziału mobilizacyjnego lub przydziału organizacyjno-mobilizacyjnego, a właściwy szef wojskowego centrum rekrutacji nie prowadzi postępowania w sprawie nadania temu obywatelowi któregośkolwiek z tych przydziałów (art. 666 obr.Ojcz.)⁴⁸.

Zgoda na przyjęcie przez obywatela polskiego obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej nie może być udzielona, jeżeli:

- a) służba ta narusza interesy Rzeczypospolitej Polskiej (co wynika z 667 ust. 1 pkt 1 obr.Ojcz.);
- b) służba jest zakazana przez prawo międzynarodowe (co wynika z 667 ust. 1 pkt 2 obr.Ojcz.)⁴⁹;

⁴⁶ Zgoda taka nie jest udzielana w razie ogłoszenia mobilizacji, w czasie wojny oraz w razie wprowadzenia na całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanu wojennego lub stanu wyjątkowego (art. 665 ust. 2 obr.Ojcz.). Niemniej obywatele polscy, którzy przed ogłoszeniem, zaistnieniem lub wprowadzeniem ww. stanów uzyskali zgodę na przyjęcie służby w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, mogą pełnić tę służbę przez okres, na jaki zgoda została im udzielona, o ile rozpoczęli już pełnienie tej służby (art. 665 ust. 3 obr.Ojcz.). Złożenie rzeczownego wniosku nie powoduje obowiązku skierowania obywatela polskiego ubiegającego się o zgodę do właściwej wojskowej komisji lekarskiej w celu określenia zdolności do służby wojskowej (art. 667 ust. 3 obr.Ojcz.).

⁴⁷ Do wniosku tego dołącza się: zaświadczenie o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego; zaświadczenie naczelnika urzędu skarbowego o braku zaległości podatkowych; zaświadczenie właściwego oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o braku zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenia zdrowotne; zaświadczenie z Krajowego Rejestru Sądowego o niefigurowaniu w rejestrze dłużników niewypłacalnych (art. 665 ust. 6 obr.Ojcz.).

⁴⁸ Osobom, którym została udzielona zgoda na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej, nie nadaje się tychże przydziałów przez okres, na jaki zgoda ta została udzielona (art. 668 ust. 4 obr.Ojcz.).

⁴⁹ Minister Obrony Narodowej udziela zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej albo odmawia jej udzielenia po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw wewnętrznych i ministra właściwego do spraw zagranicznych lub organów przez nich upoważnionych, czy służba ta nie narusza interesów Rzeczypospolitej Polskiej oraz czy nie jest zakazana przez prawo międzynarodowe (art. 668 ust. 1 obr.Ojcz.).

- c) służba wpłynie na zadania wykonywane przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej (co wynika z 667 ust. 1 pkt 3 obr.Ojcz.);
lub gdy obywatel polski ubiegający się o zgodę:
- a) nie ma uregulowanego stosunku do służby wojskowej, jest żołnierzem w czynnej służbie wojskowej tudzież posiada przydział mobilizacyjny, pracowniczy przydział mobilizacyjny lub przydział organizacyjno-mobilizacyjny, tudzież gdy właściwy szef wojskowego centrum rekrutacji prowadzi postępowanie w sprawie nadania temu obywatelowi któregokolwiek z tych przydziałów, które to przeszkody zostały określone w art. 666 obr.Ojcz. (co wynika z art. 667 ust 1 pkt 4 obr.Ojcz.);
 - b) został przeniesiony do rezerwy wskutek uznania przez właściwą komisję lekarską za niezdolnego do czynnej służby wojskowej w czasie pokoju;
 - c) nie spełnił choćby jednego z obowiązków określonych w art. 3, art. 6 ust. 1, art. 54 ust. 2, art. 59 ust. 1, 2 i 5, art. 60 ust. 1 oraz art. 165 ust. 4 obr.Ojcz., jeżeli do ich spełnienia był zobowiązany;
 - d) nie został powołany i nie odbył obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej lub ćwiczeń w jednostkach przewidzianych do militaryzacji z przyczyn leżących po stronie obywatela;
 - e) został uznany przez właściwą komisję lekarską za trwale i całkowicie niezdolnego do służby wojskowej w czasie pokoju oraz w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny;
 - f) złożył wniosek o przeznaczenie go do służby zastępczej, został przeznaczony do służby zastępczej, został skierowany do odbycia służby zastępczej, odbywał służbę zastępczą, został przeniesiony do rezerwy po odbyciu służby zastępczej lub bez jej odbycia;
 - g) został skazany prawomocnym wyrokiem sądu na karę co najmniej jednego roku pozbawienia wolności, w tym także z warunkowym zawieszeniem jej wykonania;
 - h) odbywa karę pozbawienia wolności lub oczekuje na jej wykonanie;
 - i) znajduje się w okresie próby w wykonywaniu warunkowo zawieszonej kary pozbawienia wolności;
 - j) odbywa karę ograniczenia wolności;
 - k) ma zaległości podatkowe lub zaległości z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne lub zdrowotne;
 - l) jest wpisany do rejestru dłużników niewypłacalnych (co wynika z art. 667 ust. 3 obr.Ojcz.).

Mimo że zgodę na przyjęcie przez obywatela polskiego obowiązków wojskowych w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej udziela Minister Obrony Narodowej⁵⁰, to jednak obywatele polscy zamieszkujący lub przebywa-

⁵⁰ Minister Obrony Narodowej zawiadamia właściwego szefa wojskowego centrum rekrutacji o każdym przypadku udzielenia obywatelowi polskiemu zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej (art. 668 ust. 5 obr.Ojcz.).

jący czasowo powyżej 3 miesięcy za granicą składają wniosek o udzielenie zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej do Ministra Obrony Narodowej za pośrednictwem konsula Rzeczypospolitej Polskiej, na co wskazuje 668 ust. 2 zd. 1 obr.Ojcz.⁵¹

5. Obce wojsko – obca organizacja wojskowa; przyjęcie obowiązków wojskowych

Słusznie zauważa się w literaturze, że „Kodeks karny nie definiuje pojęcia obcego wojska i obcej organizacji wojskowej”⁵², podobnie jak pojęcia te nie doczekały się dotychczas definicji w ustawie z 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, jak i w jakiegokolwiek innej ustawie.

„Obce wojsko” oznacza zagraniczne siły zbrojne⁵³ bądź ich część. Zgodnie z definicją słownikową „wojsko” to „siły zbrojne państwa lub ich część; regularne oddziały określonego rodzaju sił zbrojnych”⁵⁴. Istotna jest funkcja faktyczna wojska obcego jako rzeczywistych obcych sił zbrojnych. W znaczeniu słownikowym, odnoszącym się do pojęcia „siły” w aspekcie wojskowym, rozumiana jest ona jako „zdolność bojowa wojska, na którą składa się liczba żołnierzy oraz liczba i jakość uzbrojenia”, „oddziały wojskowe gwarantujące obronność kraju albo zdolność do prowadzenia działań wojennych”⁵⁵. Ustawodawca definiuje legalnie w art. 1 ust. 2 obr.Ojcz. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej jako: „zhierarchizowaną, umundurowaną formację uzbrojoną, stanowiącą wyodrębnioną organizacyjnie część systemu obronnego państwa”.

Przez „obcą organizację wojskową” rozumieć należy – co zasadnie zauważa Sąd Najwyższy – zagraniczną strukturę organizacyjną, która nie jest siłami zbrojnymi (obcym wojskiem), „lecz mającą cele, program lub zadania wojskowe, np. resort obrony obcego państwa, między państwowe struktury polityczno-administracyjne paktów wojskowych, a także utworzone przez organizacje międzynarodowe agendy o zadaniach wojskowych”⁵⁶. Mogą być to dla przykładu

⁵¹ Wniosek taki winien zawierać co najmniej imię i nazwisko oraz numer PESEL wnioskodawcy, nazwę obcego wojska lub obcej organizacji wojskowej, państwo, w którym będzie pełniona służba, zamierzony czas pełnienia służby, przewidywany czas rozpoczęcia służby (art. 668 ust. 2 zd. 2 obr.Ojcz.).

⁵² M. Ścibor, op. cit., s. 26.

⁵³ Zob. wyrok SN z dnia 10 lipca 1992 r., WRN 75/92, LEX, nr 20568. Dalej podaje tamże Sąd Najwyższy, że „«Mała encyklopedia wojskowa» Warszawa 1967, t. 3, z. 151 definiuje siły zbrojne państwa, wojsko – jako «siły i środki wydzielone przez państwo do zabezpieczenia jego interesów i przeprowadzenia walki zbrojnej, ujęte w całość organizacyjną składającą się z różnych pod względem rodzajów i wielkości wojskowych jednostek i związków»”.

⁵⁴ W. Doroszewski (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1997, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/wojsko;5517284.html>, [dostęp: 17.03.2022].

⁵⁵ H. Zgólkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 38, Poznań 2002, s. 341.

⁵⁶ Wyrok SN z dnia 10 lipca 1992 r., WRN 75/92, LEX, nr 20568.

zorganizowane siły międzypaństwowe lub międzynarodowe, powstańcze, partyzanckie, ugrupowania paramilitarne⁵⁷, prywatne⁵⁸ czy społeczne organizacje wojskowe. Wojskowość tych organizacji musi być cechą faktyczną, niekoniecznie zaś legalną.

W doktrynie wskazuje się również, że znaczenie dla uznania organizacji za wojskową mają jej cechy organizacyjne, np. organizacyjne podobieństwa do wojska takie jak wyodrębnienie formacji wewnętrznych (oddziały, pododdziały), hierarchiczna struktura dowodzenia, przywództwo i władztwo dyscyplinarne skoncentrowane w ręku jednej osoby, wewnętrzny regulamin organizacji, służbowe podporządkowanie czy częściowa chociażby uniformizacja⁵⁹, noszenie broni oraz określenie zasad jej użycia, zasady, na których opiera się rekrutacja czy szkolenia⁶⁰.

Ustawodawca w art. 141 § 1 k.k. wyraźnie określa, że penalizacji podlega skonkretyzowane w tym przepisie przyjęcie „obowiązków wojskowych” a nie – o nieco innym zakresie desygnatów – „obowiązków w wojsku obcym”, „obowiązków w obcej organizacji wojskowej” tudzież innych obowiązków poza „obowiązkami wojskowymi”. Także trafnie zauważa się w doktrynie, że

sprawca z art. 141 § 1 k.k. przyjmuje obowiązki wojskowe, nie zaś inne, bliżej niezdefiniowane obowiązki w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej. Takie zwężenie wskazuje na wolę ustawodawcy, aby ściganiem karnym objąć jedynie przyjęcie obowiązków ściśle wojskowych⁶¹.

W rozumieniu słownikowym „obowiązek” – nie biorąc po uwagę znaczeń dawnych, przebrzmiałych⁶² – to: „powinność moralna, presja skłaniająca człowieka do wykonania lub zaniechania jakichś działań, wynikająca z nakazu moralnego albo z określonej, społecznie funkcjonującej normy etycznej lub zawodowej; to, co ktoś musi zrobić, to, do czego czuje się zobowiązany”, „wzór działania związany z pełnieniem określonej roli społecznej, czynności uwarunkowane tą rolą i ich wykonywanie”⁶³; „to, co ktoś musi zrobić, do czego jest zobowiązany lub powinien się poczuwać ze względów moralnych, prawnych, społecz-

⁵⁷ Pod. Z. Cwiakalski, op. cit., kom. do art. 141, teza 11 i 12.

⁵⁸ Jak zauważa Z. Ziółkowska, „za obcą organizację wojskową o charakterze quasi-najemnym należy uznać tzw. prywatne firmy wojskowe (*private military companies*). W tego typu formacjach zatrudniani są przede wszystkim byli żołnierze, których działania nastawione są na «wspieranie» działań wojska państwa ich wynajmującego. Jedynym aspektem odróżniającym *Private Military Companies* od wojska najemnego jest to, że do zakresu ich działań nie należy bezpośredni udział w walkach zbrojnych”; A. Ziółkowska, op. cit., kom. do art. 141, teza 12.

⁵⁹ Co D. Szeleszczuk podaje jako cechy charakterystyczne obcej organizacji wojskowej, zob. D. Szeleszczuk, op. cit., kom. do art. 141, teza 7 oraz por. J. Kulesza, op. cit., kom. do art. 141, teza 31.

⁶⁰ Zob. J. Kulesza, op. cit., kom. do art. 141, teza 2.

⁶¹ M. Flemming, J. Wojciechowska, op. cit., kom. do art. 141, teza 5.

⁶² Onegdaj „obowiązek” definiowany był „jako praca w charakterze służącej” (L. Drabik, E. Sobol (red.), *Słownik języka polskiego PWN*, t. 1, Warszawa 2007, s. 468) czy jako „dług wdzięczności; wdzięczność” (W. Doroszewski (red.), op. cit., <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/obowiazek;5461900.html>, [dostęp: 17.03.2022]).

⁶³ H. Zgólkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 25, Poznań 2000, s. 58–59.

nych, i in.; zobowiązanie, powinność”⁶⁴; „konieczność zrobienia czegoś wynikająca z nakazu moralnego lub prawnego; też: to, co ktoś musi zrobić powodowany taką koniecznością”⁶⁵, „konieczność zrobienia czegoś wynikająca z nakazu wewnętrznego (moralnego), administracyjnego, prawnego; powinność, zobowiązanie”, „to, co ktoś robić powinien z racji nakazu moralnego lub umowy z kim; w l.m.: czynności, funkcje związane z piastowaniem jakiegoś stanowiska, urzędu itp.; wykonywanie tych czynności”⁶⁶.

„Wojskowy” natomiast – z wyłączeniem znaczenia odwołującego się do wojskowego jako osoby, jako żołnierza, itp. – to literalnie rzecz ujmując: „związany z zorganizowaną grupą ludzi, odpowiednio wyszkoloną i wyposażoną, która stanowi siły zbrojne państwa, a jej zadaniem jest atak na nieprzyjaciela i obrona kraju”⁶⁷; „związany z wojskiem; przeznaczony, należący do wojska”⁶⁸.

„Obowiązek wojskowy” – jako pojęcie „łączone” – w znaczeniu językowym oznacza „nałożony przez państwo lub przyjęty dobrowolnie obowiązek odbywania służby wojskowej; może być powszechny i dotyczyć wszystkich obywateli w odpowiednim wieku lub szczególny, dotyczący osób mających określone kwalifikacje i warunki”⁶⁹. Tudzież, jak można to także wywieść z łącznej interpretacji przytoczonych powyżej znaczeń pojęć „obowiązek” i „wojskowy”, obowiązek wojskowy to zobowiązanie, powinność, presja, konieczność wynikająca z nakazu, skłaniająca człowieka do czynienia (czynnego-działania lub biernego-zaniechania) działań związanych z odpowiednio zorganizowaną (w tym także wyszkoloną oraz wyposażoną) grupą ludzi stanowiącą wojsko – siły zbrojne państwa. „Obowiązki wojskowe” w perspektywie literalnej tego pojęcia i w kontekście art. 141 § 1 k.k. to obowiązki wykonywane w ramach struktury, organizacji wojskowej lub wojska i na jej/jego rzecz, związane bezpośrednio także z faktycznym zaszerogowaniem w jej/jego ramach (ustawodawca używa wyrażenia – obowiązki wojskowe – „w obcym wojsku lub w obcej organizacji wojskowej”), niezależnie, czy związane są z działaniami militarnymi, logistycznymi, organizacyjnymi itd.

Jak zauważa Sąd Najwyższy, „przyjęcie obowiązków”, o których mowa w art. 141 § 1 k.k., oznacza „przyjęcie w skład sił zbrojnych obcego państwa lub w skład obcej organizacji wojskowej, w celu pełnienia służby”⁷⁰. Przyjęcie obowiązków wojskowych, jak wskazuje sama konotacja tego pojęcia, winno łączyć się ze zrodzeniem pewnego stosunku-służby między przyjmującym na siebie obowiązki (adresatem obowiązków) a podmiotem wystosowującym obowiązki (na-

⁶⁴ B. Dunaj (red.), *Współczesny słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 2007, s. 1036.

⁶⁵ L. Drabik, E. Sobol (red.), op. cit., s. 468.

⁶⁶ W. Doroszewski (red.), op. cit., <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/obowiazek;5461900.html>, [dostęp: 17.03.2022].

⁶⁷ H. Zgólkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 46, Poznań 2004, s. 43.

⁶⁸ B. Dunaj (red.), op. cit., s. 2008.

⁶⁹ W. Doroszewski (red.), op. cit., <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/wojskowy;5517289.html>, [dostęp: 17.03.2022].

⁷⁰ Wyrok SN z dnia 10 lipca 1992 r., WRN 75/92, LEX, nr 20568.

dawcą obowiązków). Owo konkretne przyjęcie obowiązków charakteryzuje się trwaniem w czasie – w pewnym, krótszym lub dłuższym odcinku czasowym; z pewnym, mniejszym lub większym, wpływem na funkcjonowanie organizacji; niekiedy może być to nawet jednorazowe spełnienie obowiązku, jeśli połączone jest z przyjęciem w skład sił zbrojnych obcego państwa lub obcej organizacji wojskowej w celu pełnienia albo spełnienia służby. W literaturze wychodzi się także z założenia, że „przyjęcie obowiązków oznacza jednak pewien, choćby z założenia, trwały wkład w funkcjonowanie organizacji, a nie doraźną, jednorazową usługę”⁷¹.

Na uwagę zasługuje pogląd Z. Ćwiąkalskiego, że jako

„przyjmowanie obowiązków wojskowych” należy traktować także spełnianie obowiązków w formacjach uzbrojonych, niewchodzących formalnie w skład sił zbrojnych, lecz traktowanych przez ustawodawstwo danego państwa jako równoważne służbie wojskowej⁷².

Jak trafnie wskazuje Sąd Najwyższy, przyjęciem obowiązków wojskowych nie będzie „podjęcie się odpłatnego zatrudnienia o charakterze wyłącznie usługowym (np. specjalista-rzemieślnik, pracownik fizyczny niewykwalifikowany) w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej”⁷³. Nie jest, zauważa słusznie Z. Ćwiąkalski,

realizacją czynności sprawczej przyjmowanie obowiązków w tzw. obronie cywilnej i w ramach powszechnej samoobrony ludności. Do zadań obrony cywilnej należy bowiem jedynie ochrona ludności, zakładów pracy i urzędów użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków⁷⁴.

Wydaje się również – i w kontekście powyższego – że pojęcie obowiązków wojskowych nie będzie rozumiane jako podjęcie się, realizacja, wykonanie czy współwykonywanie czynności wyłącznie usługowej (np. dostarczenie produktów spożywczych do jednostki wojskowej, prace remontowo-wykończeniowe czy konserwatorskie na terenie jednostki wojskowej, prace związane z utrzymaniem czystości na terenie jednostki wojskowej, prace ogrodnicze na terenie jednostki wojskowej, zatrudnienie w kantine wojskowej na stanowisku kucharza, kelnera, pomocy kuchennej) na rzecz obcego wojska czy obcej organizacji wojskowej, nie będąc jednocześnie faktycznym elementem jego/jej struktury osobowej, nie będąc tamże faktycznie zaszeregowanym, nie służąc tam faktycznie. Jak podnosi E. Kamieński,

praca w spółce ochraniarskiej strzegącej teren jednostki wojskowej wypełnia ustawowe określenie „przyjęcia obowiązków”, jeżeli spółka taka stanowi element organizacyjny obcej organizacji wojskowej⁷⁵.

⁷¹ D. Gruszecka, [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2021, kom. do art. 141, teza 13.

⁷² Z. Ćwiąkalski, op. cit., kom. do art. 141, teza 6.

⁷³ Wyrok SN z dnia 10 lipca 1992 r. WRN 75/92, LEX, nr 20568.

⁷⁴ Z. Ćwiąkalski, op. cit., kom. do art. 141, teza 7.

⁷⁵ A. Kamieński, op. cit., kom. do art. 141, teza 4, dalej wskazuje, że „był tego przestępstwa uzależniony jest od prawnego, organizacyjnego powiązania różnego rodzaju jednostek organizacyj-

„Przyjęcie obowiązków”, o których mowa w art. 141 § 1 k.k., rozpoczyna się od podjęcia faktycznej służby wojskowej, niezależnie czy będzie to służba „przygotowawcza”, „kandydacka”, „okresowa”, „kontraktowa”, „zasadnicza”, „ochotnicza”, „stała” itd. Jak definiuje Sąd Najwyższy,

służba wojskowa to spełnianie funkcji żołnierza z mocy powszechnego lub szczególnego obowiązku wojskowego, a także służba wolontariuszy, której istotą jest odbywanie przeszkolenia wojskowego, pełnienie funkcji żołnierza zawodowego, zaś w czasie wojny uczestnictwo w działaniach wojennych⁷⁶.

Jak zauważył Sąd Najwyższy w konkretnej sprawie, odnosząc się do służby w charakterze kandydata na legionistę w Legii Cudzoziemskiej:

podpisanie wstępnego kontraktu na pełnienie służby w formacji Legii Cudzoziemskiej i w konsekwencji podjęcie tej służby w charakterze kandydata na legionistę, nawet po rezygnacji z niej po kilku dniach, jest przyjęciem bez zgody właściwego organu obowiązku w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej⁷⁷.

Wnioski i konkluzja

Przestępstwo służby w obcym wojsku w różnych, historycznych postaciach ujmowane było w przepisach Kodeksu karnego z 1932 r., ustawy z 1938 r. o powszechnym obowiązku wojskowym, Kodeksu Karnego Wojska Polskiego z 1944 r., ustawy z 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym, ustawy z 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (której tytuł został w 1991 r. zmieniony, uzyskując brzmienie: ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej), aby przybrać współczesną mu formę w art. 141 § 1 k.k. Kodeksu karnego z 1997 r. Przepis ten chroni obronność państwa, a także dynamizujący ją, określony ustawą, konstytucyjny obowiązek obrony Ojczyzny spoczywający na obywatelu polskim; obowiązek, który w drodze wyjątków pozostaje podmiotowo ograniczony. Omawiane przestępstwo ma charakter indywi-

nym o charakterze pomocniczym, świadczących różnego typu usługi na rzecz obcych jednostek wojskowych. Forma stosunku prawnego wiążącego podmiot przestępstwa z tymi instytucjami dla bytu tego przestępstwa nie ma znaczenia”.

⁷⁶ Wyrok SN z dnia 10 lipca 1992 r., WRN 75/92, LEX, nr 20568.

⁷⁷ Kontynuując wypowiedź SN: „w rozumieniu art. 237 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej”; wyrok SN z dnia 10 lutego 1994 r., WR 8/94, LEX, nr 20668. Tamże również ilustruje sprawę Sąd Najwyższy: „z wyjaśnień oskarżonego Pawła A., wynika bowiem bezspornie, że będąc w Paryżu, w dniu 2 maja 1991 r., podpisał wstępny kontrakt na służbę w obcej formacji wojskowej, jaką jest Legia Cudzoziemska, i w konsekwencji podjął w tej formacji obowiązki, nie mając na to zgody właściwych organów Rzeczypospolitej Polskiej. Do obowiązków tych należało stosowanie się do określonego przez dowództwo Legii Cudzoziemskiej porządku dnia oraz poddanie się określonemu rygorowi wojskowemu, jak np. nieopuszczanie bez zgody przełożonych koszar, za co, pomimo zrezygnowania pod 21 dniami z pełnienia służby w tej formacji, otrzymał przysługujący mu żołd”.

dualny właściwy, trwały, formalny, umyślny możliwy do zrealizowania w alternatywnie obydwu postaciach zamiaru, penalizowany w stadium usiłowania oraz dokonania. Lakonicznie rzecz ujmując, pojęcie:

- a) „obce wojsko” oznacza zagraniczne siły zbrojne⁷⁸ bądź ich część;
- b) „obca organizacja wojskowa” to zagraniczna struktura organizacyjna, która nie jest siłami zbrojnymi (obcym wojskiem), jednakże ma cele wojskowe, program wojskowy lub wojskowe zadania⁷⁹;
- c) „obowiązki wojskowe” to obowiązki wykonywane w ramach struktury, organizacji wojskowej lub wojska i na jej/jego rzecz, związane bezpośrednio także z faktycznym zaszeregowaniem w jej/jego ramach, z faktyczną służbą.

Obywatel polski zamieszkujący na terenie Rzeczypospolitej Polskiej może podjąć służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej za zgodą Ministra Obrony Narodowej. Warunki udzielania zgody obywatelom polskim na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej określają przepisy działu XXIII ustawy o obronie Ojczyzny. Ustawodawca dekryminalizuje omawiany czyn w art. 141 § 3 k.k. w stosunku do obywatela polskiego, który jest równocześnie obywatelem państwa obcego, na którego terytorium zamieszkuje i pełni tam służbę wojskową. *De facto* określone w tymże przepisie „pełnienie tam służby wojskowej” winno rozumieć się jako pełnienie na rzecz tego państwa służby wojskowej, także i poza jego terytorium. Zasadnym jest, aby „zamieszkiwanie”, o którym mowa w ustawie, interpretować przez pryzmat *domicilium* z art. 25 k.c.

Zakres desygnatów wyrażenia „pełni tam służbę wojskową” użytego w art. 141 § 3 k.k. może jednak wydawać się dyskusyjny. Toteż winno być ono zastąpione przez wyrażenie „pełni służbę wojskową w ramach jego struktur”. Zredukowałoby to ewentualne wątpliwości interpretacyjne, czy jednak nie popełnia przestępstwa określonego w art. 141 § 1 k.k. jedynie obywatel polski będący równocześnie obywatelem innego państwa, jeżeli zamieszkuje na jego terytorium i pełni służbę wojskową na terytorium tego państwa, czy także poza jego terytorium, lecz na jego rzecz. Toteż wydaje się, że *ratio legis* instytucji z art. 141 § 3 k.k. przemawia za tym, aby przepis ten nosił brzmienie: „nie popełnia przestępstwa określonego w § 1 obywatel polski będący równocześnie obywatelem innego państwa, jeżeli zamieszkuje na jego terytorium i pełni służbę wojskową w ramach jego struktur”.

Bibliografia

Literatura

Czarny P., [w:] P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, LEX/el. 2021.

⁷⁸ Zob. wyrok SN z dnia 10 lipca 1992 r., WRN 75/92, LEX, nr 20568.

⁷⁹ Tak i szerzej *ibidem*.

- Ćwiąkański Z., [w:] W. Wróbel, A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 2, cz. 1: *Komentarz do art. 117–211a*, Warszawa 2017.
- Daniluk P., *Amnestia i jej konstytucyjne uwarunkowania*, „Przegląd Sejmowy” 2014, nr 3.
- Doroszewski W. (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1997, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski>, [dostęp: 17.03.2022].
- Drabik L., Sobol E. (red.), *Słownik języka polskiego PWN*, t. 1, Warszawa 2007.
- Dunaj B. (red.), *Współczesny słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 2007.
- Flemming M., Wojciechowska J., [w:] A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–121*, t. 1, Warszawa 2010.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2021.
- Gruszecka D., [w:] J. Giezek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Hoc S., [w:] L. Gardocki (red.), *Przestępstwa przeciwko państwu i dobrom zbiorowym. System prawa karnego*, t. 8, Warszawa 2018.
- Hoc S., [w:] M. Filar (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Hoc S., [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Hoc S., *O penalizacji służby w obcym wojsku*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2005, nr 1.
- Kamiński A., [w:] O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2006.
- Koredczuk J., *Odpowiedzialność karna obywatela polskiego za służbę w obcym wojsku w świetle polskich XX-wiecznych kodyfikacji karnych*, [w:] E. Kozerska, P. Sadowski, A. Szymański (red.), *Wojna i pokój. Wybrane zagadnienia prawnohistoryczne*, Opole 2013.
- Kozłowska-Kalisz P., [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2022.
- Kulesza J., [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 1: *Komentarz do artykułów 117–221*, Warszawa 2017.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Mozgawa M., Budyn-Kulik M., Kozłowska-Kalisz P., Kulik M., [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2022.
- Naturalization Through Military Service*, <https://www.uscis.gov/military/naturalization-through-military-service>, [dostęp: 23.03.2022].
- Nowak Z., *Uwarunkowania prawne i faktyczne w zakresie możliwości pełnienia służby wojskowej przez absolwentów polskich studiów prawniczych jako Judge Advocates w the United States Armed Forces Judge Advocate General’s Corps (JAGC) – korpusie służby prawnej Sił Zbrojnych Stanów Zjednoczonych*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2017, nr 4.
- Piórkowska-Flieger J., [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016.

- Stefański R.A., *Prawo karne materialne. Część ogólna*, Warszawa 2008.
- Szeleszczuk D., [w:] A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2021.
- Ścibor M., *Udzielanie zgody obywatelowi polskiemu na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2011, nr 2.
- Zgółkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 25, Poznań 2000.
- Zgółkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 38, Poznań 2002.
- Zgółkowa H. (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 46, Poznań 2004.
- Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2012.
- Ziółkowska A., [w:] V. Konarska-Wrzošek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2020.

Akty prawne

- Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 września 1944 r. Kodeks Karny Wojska Polskiego (Dz. U. z 1944 r. Nr 6, poz. 27).
- Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Kodeks karny (Dz. U. z 1932 r. Nr 60, poz. 571).
- Ustawa z 2 kwietnia 2009 r. o obywatelstwie polskim (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 465 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2022 r. poz. 655).
- Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. z 1969 r. Nr 13, poz. 95).
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (po zmianie z dnia 9 grudnia 1991 r. tytuł w brzmieniu „Ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej”) (Dz. U. z 1967 r. Nr 44, poz. 220; t.j. Dz. U. z 1979 r. Nr 18, poz. 111; t.j. Dz. U. z 1984 r. Nr 7, poz. 31; t.j. Dz. U. z 1988 r. Nr 30, poz. 207; Dz. U. z 1991 r. Nr 113, poz. 491; t.j. Dz. U. z 1992 r. Nr 4, poz. 16).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1740 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. z 1959 r. Nr 14, poz. 75; t.j. Dz. U. z 1963 r. Nr 20, poz. 108; Dz. U. z 1963 r. Nr 20, poz. 108).
- Ustawa z dnia 4 lutego 1950 r. o powszechnym obowiązku wojskowym, która weszła w życie (Dz. U. z 1950 r. Nr 6, poz. 46).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2345 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 554).

Ustawa z dnia 9 kwietnia 1938 r. o powszechnym obowiązku wojskowym (Dz. U. z 1938 r. Nr 25, poz. 220).

Orzecznictwo

Postanowienie SN z dnia 14 listopada 2017 r., V KK 119/17, LEX, nr 2418095.

Wyrok SN z dnia 10 lipca 1992 r., WRN 75/92, LEX, nr 20568.

Wyrok SN z dnia 10 lutego 1994 r., WR 8/94, LEX, nr 20668.

Wyrok SN z dnia 4 października 2002 r., V KKN 199/01, LEX, nr 56829.

Wyrok TK z dnia 17 lipca 2018 r., K 9/17, LEX, nr 2518248.

Service in a foreign army – in a perspective of the misdemeanor of art. 141 § 1 of the CC

Abstract

The subject of the research are the features of the misdemeanor specified in the art. 141 § 1 of the CC. The analysis focuses on the questions of the subject of protection, the object (perpetrator), the forms of the act, the conditions of formal consent to take up military service, the matter of the concepts used in the prescription of art. 141 § 1 and 3 CC; the historical aspect of the institution is also raised, as well as the issue of consent to accept service in a foreign military or a foreign military organization referred in the provisions of the act of March 11, 2022 on the defense of the Fatherland; etc.; a *de lege ferenda* postulate is put forward to give the art. 141 § 3 of the CC (which provision contains the decriminalization of an act specified in art. 141 § 1 of the CC) the following wording: „does not commit the crime specified in § 1, a Polish citizen who is also a citizen of another state, if he inhabits on its territory and performs military service within its structures”. The conclusions lead – among others – to a more complete understanding of the concepts of „foreign military”, „foreign military organization”, „military obligations”, as well as to the statement that this crime is individual, appropriate, permanent, formal, intentional, alternatively possible to implement in both forms of intent, penalized in the stage of trying and accomplishing.

Keywords: misdemeanor of service in a foreign military, taking up service in a foreign military.